

használni az ismereteket és az információkat. Ebben a közművelődés intézményrendszerévé jelentős lehetőségeket tud felajánlani.

Szükségesnek tartjuk tisztázni, hogy az átmenet stratégiájában milyen feladatai vannak a nevelésügy egyes területeinek

Az átmenet, a gyors gazdasági, társadalmi változások érintik a tudásközvetítő intézmények működését is. Ugyanakkor kellő tudatossággal és szakmai felkészültséggel nem elsősorban a szervezeti keretek működési nehézségeire kellene megoldást találni, hanem éppen a szolgáltatások szakszerűségére, nyitottságára, az együttműködések felmutatására kell stratégiát kialakítani. Ezáltal érhet el a nevelésügy egésze olyan társadalmi beágyazottságot, amely jelentősen hozzájárulhat a szervezeti és működési problémák megoldásához is. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy az együttműködő szakterületek saját tudásukat és egymás tudását elismerjék, és a közös munkában kialakítsák az együttműködés formáit.

A helyi közösségi élet szervezésében rendkívül fontos szerepük lenne a pedagógusoknak

A közművelődés szakembereinek az elmúlt évtizedekben a legtermészetesebb szövetségesei, partnerei a pedagógusok voltak. Kérjük a pedagógusokat, hogy ezt az együttműködést tartsuk fenn éppen a településeinken élők érdekében. A Magyar Művelődési Intézetben e kapcsolattartási kultúrának jó tapasztalatai, gyakorlatai halmozódtak fel. Kollégáink szívesen adják át tapasztalataikat. S szívesen tanulnak is.

Egy életen át.

Jegyzet

(1) A cikk eredeti változata előadásként hangzott el a VII. Nevelésügyi Kongresszuson, Budapesten, 2008. augusztus 26-án, Tóth Erzsébet, a Magyar Művelődé-

si Intézet és Képzőművészeti Lektorátus osztályvezetőjének tolmácsolásában.

(2) Az ábrák a NKÖM – OKM ISTAR statisztikai adatok feldolgozásával készültek

Irodalom

Hunyadi Zsuzsa (2004): *A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban*. Magyar Művelődési Intézet – MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest.

Vass Vilmos (é. n.): *A kompetencia fogalmának értelmezése*. www.oki.hu/cikk.php

Borbáth Erika – Tóth Erzsébet
Magyar Művelődési Intézet

Indiánnak iskolát

„Mikor bevisz téged az Úr, a te Istened a földre, a melyre te bemenendő vagy, hogy bírjad azt; és sok népet küüz te előled [...] náladnál nagyobbakat és erősebbeket; És adja őket az Úr, a te Istened a te hatalmadba, és megvered őket: mindenestől veszíted ki őket; ne köss velök szövetséget, és ne könyörülj rajtok [...] Hanem így cselekedjétek velök: Oltáraitak ronsátok le, oszlopaikat törjétek össze, berkeiket vágjátok ki, faragott képeiket pedig tűzzel égessétek meg. Mert az Úrnak, a te Istenednek szent népe vagy te; téged választott az Úr; a te Istened, hogy saját népe légy neki, minden nép közül e föld színén” (Mózes V. könyve 7. rész, 1–2. és 5–6., Károli Gáspár fordítása).

Az Amerikai Egyesült Államokba az 1840-es évektől kezdve mind nagyobb számban érkező bevándorlók áradatszerű tömege az őslakók kultúrájától teljességgel különböző életmód fensőbbiségének imperatívuszával – és haditechnikai fölényével – félresöpörte, rezervátumba kényszerítette és szinte teljesen kiirtotta az indián őslakosságot. (1) Az egyenlőtlen élethalálharc sajátos területe volt az az ideológiai háború,

mely a fehér politikai és államigazgatási hatalom és az indián gyerekek közt folyt, először rezervátumokban kialakított nappali, később bentlakásos, azután fehér többségbe delegált, kollégiumszerű iskolákban. Az Indián Bentlakásos Iskolák (Indian Residential Schools) – a hozzájuk rendelt hatalmi pedagógiai-ideológiai tartalom egyfelől, a túlélni akarás és a gyermeki törekenység másfelől – Magyarországon eddig nem jelent meg a neveléseméleti-történeti kutatás számára. Az Amerikai Egyesült Államokban élő bennszülöttekről napjainkban igen sok szó esik, egyre többen foglalkoznak (ők maguk is) az indiánok számára – voltaképpen ellenükre – létrehozott iskolahálózattal. A következő cikk – egy tervezett sorozat első darabja – ebbe a témába enged betekintést.

Az indiánügyi kérdést az Egyesült Államokban a polgárháború vége (1865) után a Grant elnök (1869–77) nevével fémjelzett polgárbéke jellemezte: a törzsi rezervátumba kényszerített vadember igenis tanuljon a fehér ember útjairól, oktassák jó modorra, tanítsák, hogy társadalmi és gazdasági szempontból is értékes, sőt fontos lehessen. Az asszimilációs politika ebben az időszakban elsősorban azt jelentette, hogy azok a felekezetek, melyek előzőleg már tanították a „vörös embert” missziós telepeiken, támogatást kaptak a kormánytól, hogy tanítsák és civilizálják az indiánokat: 1870-ben a Kongresszus évi 100 ezer dollárt szavazott meg a bennszülöttek taníttatására, 1883-ra pedig az összeg 2,3 millióra nőtt (*Szasz és Ryan*, 1988).

A béke-program dacára a leghírhedtebb véres indián háborúk időszaka éppen az 1860-as, '70-es és '80-as évek; 1890-re a legendás főnökök halottak, a bölény (2) eltűnt a prériről, a kormányzat gyámoltja – a vörös ember – hontalan (lásd: *Borsányi*, 2001) lett saját hazájában.

A beolvasztás-politika ideológiai szempontból erőteljesen támaszkodott egy 1871-es törvényre (*Indian Appropriations Act*, 1871), mely elrendelte, hogy többé az indiánok egyetlen csoportja sem élvez független nemzeti státust, tehát például velük szövetséget, szerződést, egyezményt sem köt onnantól fogva a szövetségi állam, hanem a kongresszus révén, rendeleti úton rendezzi a velük való kapcsolatot.

A rezervátumrendszer kiterjesztésével és megerősítésével az indiánok felemelésére alkalmazott módszerek is új megvilágításba kerültek, (3) és bárha az indiánügyek feletti bábáskodás a belügy- és hadügyminisztérium, illetve a különböző felekezetek között egyre nagyobb erővel folytatódott, a legtöbb fehér számára az oktatás-nevelés, a keresztény térítés (4) és az indiánok pallérozásának szándéka – egyetlen közös célként – egyértelmű maradt.

A különböző – főleg protestáns – felekezetek egymással, de a katolikusokkal is meglepően magas szintű munkakapcsolati szintre és egyetértésre jutottak céljaik tekintetében: az indián törzsi kultúrát az anglo-amerikai magasan fejlett értékalapú civilizációnak kell mihamarabb és minél nagyobb mértékben felülírnia. (5) Etnocentrizmusuk két forrása a kálvinizmus és a felvilágosodás filozófiája (6): a primitív környezettől befolyásolt indián a jámborság, a tanulás és a szorgalom erejével az Evangélium fényénél felemeltetik. (7)

Teller belügyminiszter az 1882-es évre tervezett programcsomagjában az indián oktatáspolitikai radikális reformja mellett tört lándzsát: a felekezeti iskolák támogatását drasztikusan csökkenteni kell, ezek helyett a kormány által alapított, fenntartott és támogatott iskolahálózat lesz hivatott ellátni azt a feladatot, melynek teljesítése a miniszter szerint láthatóan és sajnálatos módon kudarcba fulladt eladdig – hiszen a vörös ember még mindig vadember, és nem is kevésbé, mint valaha volt. (8)

Az erőteljes iparosítás, a tömeges bevándoroltatás és a városiasodás korában az Egyesült Államok-szerte meggyökeresedő szociáldarwinizmus ellenében fehér reformercsoportok szószólói emelik fel mind többször a hangjukat, egyenlő jogokat, megfelelő oktatást és állampolgárságot követelve a vörösbőrűek számára – az indiánok (vélt) érdekében. Az Indiánok Barátai (Friends of the Indians) nevű reformcsoport a New York állambeli Mohonk-tavi, évenként – első ízben 1883-ban – megtartott konferencián már igazi politikai erőként lép fel. Három jövődöbéli amerikai elnök mellett az a Dawes

szenátor is a sorok között ült, aki újságcikkek garmadája, washingtoni lobbicsoportok küzdelmei, városi egyesülethálózat és fehér indiánjogi aktivisták tényfeltáró terepmunkája alapján készítette elő 1887-re az Általános Parcellázási Törvényt (*General Allotment Act*), mely 1930-ra a még indián kézen levő földek kétharmadát fehér kézre juttatta, és teljességgel szétzilálta az egységes indián jelenlétet az indián rezervátumokban.

1926-ban a Brookings Intézet megbízást kapott a belügyminisztertől, hogy tegyen jelentést az rezervátumokban élők esélyeiről, életkörülményeiről. A Meriam-jelentés (1928) 872 oldalon foglalta össze a szakértőcsoport jelentését – már a bevezetőben egyértelmű képet kap azonban az olvasó: „az indiánok túlnyomó része szegény, sőt igen-igen szegény [...] az indián populáció egészségi mutatói a többi lakoséhoz viszonyítva rosszabbak, jelenlegi életkörülményeik kétségtelenül és egyértelműen betegségek kialakulásához vezetnek, [...] az átlagos indián család bevételei szerények, keresetük siralmasan alacsony”. (9)

Még a Hoover kormányzat (1929–33) bürokratainak is elállt a szava, akkora volt a megdöbbenés az országban – az indiánok védelme érdekében néhány esztendő alatt bezárták az indián iskolák jó részét kontinensszerte (10); az utolsókat (azok közül az iskolák közül, melyeket nem vontak ki állami ellenőrzés és utaltak át az Indiánügyi Hivatal fennhatósága alá, s melyek közül több ilyen formában még ma is működik) azonban csak az 1980-as években szüntették meg.

A legtöbb fehér számára az indiánok társadalmi felemelése irányába mutató legfontosabb intézmény kétségkívül az iskola (volt). Az indiánháborúk meglehetősen sok pénzt emésztettek fel, az iskola költséghatékony módszernek látszott. „Egy indián vadembernek hatalmas területigénye van, hogy ott kószáljon le és föl, egy intelligens férfiú azonban egy kicsiny darabka földön is megtalálja a számítását [...] A barbárság drága mulatság, [...] a tanultság beosztásra sarkall, és bőséget hoz” (idézi: Adams, 1995, 20.)

Az iskola feladataival kapcsolatban három fő irányelvet fogalmaztak meg a Mohonk-tavi konferenciákon (11):

– alapvetően szükséges megtörni a mi-tudatot az indiánok között (12) – ez természetesen pontosan a szöveg ellentéte volt annak, amely modell alapján minden egyesült államokbeli indián társadalom felépült;

– ezért (!) minden indián gyereket iskoláztatni kell;

– minden individualizmus-blokkot elsajátított gyermeket állampolgárrá kell tenni. (13)

A fehér ember megértette, hogy az utolsó indiánok ellen viselt háborút a gyermekek ellen az iskolákban kell megvívnia. Első lépésben – 1870-től – a rezervátumokban létesültek iskolák indiánok számára. A gyermekek lakóhelyükhöz közeli intézménybe jártak tanulni, a beiskolázás és a napi jelenlét 6-tól 16 éves korig kötelező, az iskolában használt egyetlen megengedett nyelv az angol. (14) Mivel azonban, és ez hamar kiderült, a gyermekek ezek-

A fehér ember megértette, hogy az utolsó indiánok ellen viselt háborút a gyermekek ellen, az iskolákban kell megvívnia. Első lépésben – 1870-től – a rezervátumokon létesültek iskolák indiánok számára. A gyermekek lakóhelyükhöz közeli intézménybe jártak tanulni, a beiskolázás és a napi jelenlét 6-tól 16 éves korig kötelező, az iskolában használt egyetlen megengedett nyelv az angol. Mivel azonban, és ez hamar kiderült, a gyermekek ezekben a létesítményekben igen közel marad(hat)ak családjukhoz, otthonukhoz, kultúrájukhoz, az iskola ebben a formájában – tekintve, hogy egyik fő célja a gyermekek indián kultúrától való megfosztása – nem bizonyult megfelelően hatékonynak.

ben a létesítményekben igen közel marad(hat)tak családjukhoz, otthonukhoz, kultúrájukhoz, az iskola ebben a formájában – tekintve, hogy egyik fő célja a gyerekek indián kultúrától való megfosztása (15) – nem bizonyult megfelelően hatékonyak. A következőkben bentlakásos iskolák létesültek még a rezervátumokon belül – általában közel az ottani legfontosabb településhez, ahonnan már csak a nyári vakációra engedték haza a gyerekeket, esetleg néhány napra karácsonytájt. Mivel azonban az asszimiláció nem látszott elégséges ütemben megvalósulni – a szülők és a rokonok túl gyakran látogathatták a nebulókat, akik így szoros kapcsolatban maradtak törzsi szokásaikkal, ez pedig a kifejezetten nem szándékolt faktorok közül is a legfontosabb volt –, 1879-ben megszületett a rezervátumon kívüli indián bentlakásos iskola prototípusa, a Carlisle-i (Pa.) iskolakísérlet. (16)

Gyakran erőszakkal – de egyébként is a törvény erejével (17) – négyéves kortól kezdve kiszakították az indián gyermekeket családjaikból, és elszállították őket a sokszor több száz kilométerre fekvő iskolákba. Ott évekig – legalább a gyerekek 16 éves koráig – tudatosan megfosztották őket kulturális identitásuktól, módszeresen arra idomították-nevelték a kis indiánokat, hogy magukat és egész környezetüket a fehér ember szemüvegén át nézzék és lássák. Arra kényszerítették őket, hogy rossz, gyakran szörnyű fizikai körülmények között, megalázva-bántalmazva dolgozzanak: ez lett minden második indián gyermek sorsa több helyütt öt generáción (több mint száz éven) keresztül (18) – legalábbis azoké, akik túléltek az iskolalándot.

A bentlakásos iskolákban, miután megérkeztek, a gyerekeket fertőtlenítették – alkohollal, petróleummal. A fiúknak igen rövidre vágták vagy teljesen lenyírták a haját (a hosszú haj az alantas indiánállapot kifejezője); a lányokét általában csak büntetésként vágták. A gyerekek minden személyes tárgyuktól megfosztva egyenruhát és új nevet kaptak (gyakran, tréfaképpen történeti személyiségeket vagy irodalmi hősök nevét) a felügyelőktől vagy felsőéves diákoktól. (19)

A kijelölt tananyag az iskolákban az alapfokú írás-olvasás-számтан; ahogy a gyerekek életkorban haladtak előre, egyre fontosabb lett ideológiai képzésük – történelemkönyvükből a diákok megtudhatták például, hogy „Amerikát (értsd: az Egyesült Államokat) olyan férfiak és nők lakják, akik buzgó hittel szálltak tengerre, hogy felépítsenek egy olyan országot, mely isteni rendelésre jött létre. A nép szabadságot kapott, s azt a nehéz feladatot, hogy ezt a szabadságot még inkább kiteljesítse: a szabadság és igazságosság kiteljesedése a nép igazi győzelme a sötétség erői felett” (Churchill, 2005, 27.). A könyv az indián faj szócikkénél a következőt tanítja: „Bár a törzsek különböztek egymástól, minden indián bizonyos szempontból ugyanolyan volt. Bátrak voltak, de alattomosak. Némán túrték az éhséget és a kínzást, de foglyaikkal kegyetlenül bántak [...] tudatlan barbárok voltak [...] olyanok voltak, mint a vadállatok” (Churchill, 2005, 27.).

Az indián diákokra vonatkozó döbbenetesen magas halandósági arányszámok (20) egyik súlyosbító faktora volt az a tény, hogy az állandó megszegyenülés, éhezés (21), járványok közepette a diákok a legtöbb iskolában hatalmas mennyiségű nehéz fizikai munkát is végeztek. Az iskolákat a Meriam-jelentés szerint „nagy részben a diákjai munkája tartja működésben, akik – ötödik osztályos koruktól kezdve – a nap felét iskolában, a nap másik felét munkával töltik”. (22) 1910-ben például az egyik iskolában a gyerekek „építettek egy kétemeletes iskolaszárnyat [...] felújították a hálótermet, újrapadlózták a termeket és néhány szobát, átfestették a személyzeti termeket, megjavították a tetőt, építettek egy új szénapaját és egy őrházat, elkészítettek 77 hámot, új bútorokat (asztalokat, székeket, íróasztalokat, szekrényeket és könyvespolcokat) csináltak és lecementeztek közel 200 négyzetméternyi utat” (idézi: Churchill, 2005, 45.). Egy pennsylvaniai iskolában 1881-ben „kevesebb, mint ötven fiú 8929 darab serpenyőt, vödört és tölcsért készített, 183 dupla hámot, 161 kantárt, 9 talicskát, 2 könnyű szerkezetű kocsit, melyeket mindösszesen 6333,46 dollárért bocsátott áruba az iskola” (Adams, 1995, 149.). Egyetlen év alatt egy észak-dakotai iskola 38 „munkaképes korú” diákja „azon kívül, hogy kivá-

gott és felrakodott 300 szálát, körülkerített 80 ezer négyzetméter legelőt, felvágott 200 ölnyi [körülbelül 700 köbméternyi] fát, elraktározott 150 tonna jeget, [...] kibányászott 150 tonnányi lignitet”. A büszke felügyelő igencsak dicsérte a teljesítményt, különösképpen, mert a diákoknak „280 centiméternyi földréteget kellett eltávolítani, hogy az érhez hozzáfuthassanak” (idézi: *Churchill*, 2005, 49.).

Voltak létesítmények, ahol fizettek a diákoknak a munkáért, sok helyütt nem. Az Indiánügyi Hivatal 1897-es előírása szerint egy bizonyos munkában tapasztalatlan diáknak nem jár fizetés, de bizonyos idő elteltével kaphat egy centet óránként, kétévnyi munkatapasztalat után másfél cent járt óránként. A kis munkások azonban (természetesen) nem kapták kézbe az illetményt, ezen összegek kamatmentes bankszámlákra kerültek, melyek (elvileg) az iskola elhagyásakor kerültek kifizetésre (*Churchill*, 2005, 48.).

Ilyen mennyiségű kötelezően elvégzett munka után kevéssé lehet csodálkozni, hogy a diákok közül elenyészően kevés sajtótított el többet, mint az alapvető írás-olvasás-számolás alapkészségeit, már csak azért is, mert az oktatáspolitikai nyíltan bevallott célja Kanadában és az Egyesült Államokban is az volt, hogy „miközben az indiánokat civilizáljuk, nagyon kell vigyázni arra, hogy ne képesítsük őket túl azon a mértéken, melyet társadalmi helyzetük megkíván” (idézi: *Churchill*, 2005, 50.).

Azok a válogatott kínzási módszerek, melyeket indián gyermekekkel szemben – a túlélők beszámolóí szerint – szinte minden iskolában alkalmaztak, józan ésszel alig is felfoghatók. Noha 1898-ban az Indiánügyi Hivatal nyilvánosan megtiltotta mindenféle kínzás alkalmazását az iskolákban (23), az továbbra is – járványszerűen elterjedve – mindenütt jelen volt. Gumicsövel, baseball-ütővel, árammal, tüvel, forrázva, villával való kegyetlenkedések még az 1980-as évek közepén sem voltak ismeretlenek az iskolákban (*Churchill*, 2005, 54.). „Távol eső és elmaradott” vidékre mindig is volt fehér jelentkező, talán nem is mindig a legjobbak közül, egyébként is – úgy tűnik – a rátermettség volt az igazi mérce a pályázók elbírálása során. (24)

Az Egyesült Államokban ma élő indiánok fele bentlakásos iskolába járt gyerekkorában (*Churchill*, 2005, 109.), ezek legtöbbször keresztény, indián hagyományait elutasító vagy azzal indifferens, aki megszokta, hogy érdeklődése a fehérek érdekei szerint alakul, két világ közt kultúridőgen (25), akinek élete folytonos, érdek szerinti borderline-ugrabugra, skizofrén limbó-tánc a megfelelésért. Egészségi mutatóik katasztrófálisak (26) A sokszor megálmódott beérkezetté-érzés a családban sem igen jön el, legtöbbjük teljességgel felkészületlen a családi minták és mintázatok megjelenítésében. Örökségük a nyomorúság, azt adják tovább – az ő életüket legalább idegenek tették tönkre, gyermekeiknek azonban már nem volt ilyen szerencsájük.

Jegyzet

(1) A földréz felfedezésekor az Észak-Amerikában élő indián populáció 12,5 millió és 18,5 millió között lehetett. Az 1890-es népszámlálás adatai szerint az USA-ban élő indiánok száma 240 ezer, Kanadában 80 ezer.

(2) Az állat, melynek az indiánok szinte minden porcikáját felhasználták, a síksági törzsek valóságos létalapja volt.

(3) 1869-ben megalakul az Indiánügyi Tanács: „választassék tíz pallérozott és emberbarát férfú, aki mindenfajta anyagi érdekelttség nélkül a köz javát szolgálja”. (*Prucha*, , 1984, 184.)

(4) „Igazi kultúra az erkölcsi törvényen nyugodhat csak – ilyet pedig csak a keresztény vallás nyújthat”. (idézi: *Churchill*, 2005, 21.)

(5) W. A. Jones szavaival (1903): „kiirtani az indiánt, de fejleszteni az embert”. (Coleman, 1995, 46.)

(6) <http://theologytoday.ptsem.edu/jul1986/v43-2-bookreview11.htm>

(7) Pratt, az első rezervátumon kívüli iskola igazgatójának hírhedt mondása: „Kill the Indian, save the Man”. <http://www.kporterfield.com/aicttw/articles/boardingschool.html>

(8) Egyrészt hogy személyzetük korábbi tapasztalatait felhasználhassák, másrészt anyagi megfontolásból, a felekezeti iskolák tanestületeit az állami fenntartásúvá lett iskolák tovább alkalmazták, általában személyi változtatás nélkül.

(9) A hírhedt jelentés kezdőszavai: „An overwhelming majority of the Indians are poor, even extremely poor,

and they are not adjusted to the economic and social system of the dominant white civilization”.

(10) Sokan mondták: „100 év iskola a szegény indiánoknak, ha már nincs semmije, legalább hadd tanuljon.”

(11) <http://www.maquah.net/Historical/Mohonk.html>

(12) Lásd Manypenny indiánügyi főbiztos mondását: „For assimilation to occur, it is necessary that Indians learn to say 'I' instead of 'we', 'me' instead of 'us', 'mine' instead of 'ours'.” (idézi: *Tinker*, 2005, xvii.)

(13) Az állampolgárságot az indiánok 1924-ben kapták meg – kötelező érvénnyel azok is, akik azt visszautasították.

(14) Az Indiánügyi Hivatal 1890-ben előírta, hogy „a diákokat rá kell szorítani arra, hogy angol nyelven értekezzenek és méltóképpen meg kell feddni és büntetni őket, ha megszegik ezt a szabályt”. (idézi: Adams, 1995, 140.)

(15) Lippincott tiszteletes szavaival: „Minden ami indián benned, halálra való [...] Nem lehetsz igazi amerikai polgár, szorgalmas, intelligens, kulturált, civilizált, amíg benned az indián teljesen meg nem hal.” <http://www.twofrog.com/rezsch.html>

(16) <http://home.epix.net/~landis/main.html>

(17) 1893-ban az Indiánügyi Hivatal törvény erejű jogositványt kapott arra, hogy „visszatartson élelmeszer-fejadagot, ruházatot vagy bármely egyéb ellátmányt azoktól az indián szülőktől vagy gyámoktól, akik megtagadják vagy elhanyagolják azt a kötelességüket, hogy iskolába küldjék vagy ott tartózkodásra bírják iskoláskorú gyermeküket”. (idézi: *Churchill*, 2005, 16–17.)

(18) Indián iskolák egész Észak-Amerika-szerte léteztek még az 1980-as évek közepéig.

(19) Az igen bőséges memoár-irodalomban erre az aktusra megdöbbenően egységesen emlékeznek visz-

sza a volt diákok: „elidegenedtünk magunktól, megszűnt a múltunk, megszűnt a jövőnk” (*Coleman*, 2007, 84.).

(20) Pusztán példaképpen: a 73 shoshon és arapahó indián, akiket a Wind River rezervátumból pennsylvaniai és nebraskai iskolákban tanítottak 1881 és 1894 között, 26 élte túl a megpróbáltatásokat. Egyéb-ként az iskolai statisztikák a halálozási arányszámot nem feltétlenül mutatják pontosan, mert az iskolákból a haldokló gyermekeket igen gyakran hazaküldték meghalni.

(21) Bár például 1928-ban a kimutatások szerint egy indián diák után juttatott állami támogatás 167 dollár volt – egy hasonló iskolában egy fehér bőrű tanulóra juttatott támogatás 610 dollár –, a Meriam-jelentés (1928) megállapította, hogy ténylegesen ez az összeg mindösszesen 32,85 dollár. (*Churchill*, 2005, 30.)

(22) http://www.alaskool.org/native_ed/research_reports/IndianAdmin/Chapter1.html#chap1

(24) http://content.wisconsinhistory.org/cdm4/document.php?CISOROOT=/tp&CISOPTR=44986&CISO_SHOW=44952. 31.

(24) Magyarul lásd például: <http://doratheexplorer.blog.hu/2009/4>, angolul: <http://pm.gc.ca/eng/media.asp?id=2149>

(25) Úgynevezett *kulturális bróker* cf. <http://www.elteft.hu/f/File/kultbrker.pdf> és <http://culturalbroker.blogspot.com/2008/03/what-is-cultural-broker.html>

(26) Néhány elborzasztó adat: alkohollal összefüggő okokra visszavezethető halálozási mutatók szerint arányosan hétszer annyi indián hal meg évenként, mint a nem-indián amerikaiak között, a cukorbetegségben szenvedő indiánok aránya négyszeres a nem-indiánokéhoz képest, sikeres öngyilkosságot elkövetők 172 százalékkal többen vannak közöttük. <http://hab.hrsa.gov/programs/factsheets/navfact.htm>.

Irodalom

Adams, D. W. (1995): *Education for Extinction*. University Press of Kansas.

Borsányi László (2001): *Hontalanok a hazájukban*. Helikon, Budapest.

Churchill, W (2005): *Kill the Indian, Save the Man*. City Lights, San Francisco.

Coleman, M. L. (1995): *American Indian Children at School*. University Press of Mississippi.

Coleman, M. (2007): *Indian Children at School*. University Press of Mississippi.

General Allotment Act

<http://theologytoday.ptsem.edu/jul1986/v43-2-book-review11.htm>

<http://www.kporterfield.com/aictw/articles/boarding-school.html>

<http://www.maquah.net/Historical/Mohonk.html>

<http://www.twofrog.com/rezsch.html>

<http://home.epix.net/~landis/main.html>

http://www.alaskool.org/native_ed/research_reports/IndianAdmin/Chapter1.html#chap1

http://content.wisconsinhistory.org/cdm4/document.php?CISOROOT=/tp&CISOPTR=44986&CISOSH_OW=44952

<http://doratheexplorer.blog.hu/2009/4>, angolul:<http://pm.gc.ca/eng/media.asp?id=2149>

<http://www.elteft.hu/f/File/kultbrker.pdf> és <http://culturalbroker.blogspot.com/2008/03/what-is-cultural-broker.html>

<http://hab.hrsa.gov/programs/factsheets/navfact.htm>

Indian Appropriations Act (1871)

Prucha, P. (1984): *The Great Father: The United States Government and the American Indians*, University of Nebraska Press.

Szasz, M. C. – Ryan, C. (1988): American Indian Education. In Washburn, W. E. (szerk.): *History of Indian-White Relations*. Vol. 4. of Handbook of North American Indians. Smithsonian Institution, Washington. 286–290.

Tinker, G. (2005): Tracing a Contour of Colonialism. In: Churchill, W.: *Kill the Indian, Save the Man*. City Lights, San Francisco. xvii.

Németh Tibor János

ELTE, PPK